

Теоретичні засади вивчення вербальних та невербальних засобів спілкування (засоби привітання)

Щодня, зустрічаючись із знайомими вперше, слід вітатися. І ніщо – ні гарний чи сумний настрій, ні добра чи погана погода – не можуть виправдати нехтування цієї основної форми гречності. А оскільки форм привітання у світі багато, обмежимося загальноновживаними в нашій країні. Здавна в Україні, зокрема в сільській місцевості, існує добра традиція: вітатися з людьми незалежно від близькості знайомства. Вітаються здебільшого словами: “Здрастуйте”, “Добрий день (ранок, вечір)”. Сьогодні набула певного поширення форма “Доброго дня (ранку, вечора)”, а до близьких знайомих ще й звертаються на ім’я та по батькові, приязно посміхаючись: “Вітаю Вас, Андрію Петровичу”; “Доброго здоров’я, Анно!”

Відомий педагог В.О.Сухомлинський писав: “Ми говоримо один одному здрастуйте, доброго вам здоров’я. У цих словах криється глибокий моральний зміст, у них сама сутність доторкання душі до душі. Цим ми висловлюємо своє ставлення до найбільшої цінності – людини. Не сказати людині здрастуйте – значить виявити своє невігластво” [5, с. 195]. Отже, вітальні формули служать для виявлення доброго ставлення до людини. Хоча смисл цих формул не сприймається буквально, проте семантичні відмінності між ними усвідомлюються носіями української мови. Більша частина привітань в українській мові групується навколо слів: *здоров’я, добрий..., привіт*. Якщо вважати ці слова домінантами, то більшість вітань можна класифікувати по таким семантико-словотворчим групам:

1) Група привітань, що об’єднуються домінантою **здоров’я**: *здрастуйте; здрастуй; здорові були; здоровенькі були; дай, Боже, здоров’я; доброго здоров’я; доброго здоров’ячка* (два останніх можна віднести до другої групи).

2) Група привітань, що об’єднуються домінантою **добрий**: *добрий ранок (день, вечір); доброго ранку (дня, вечора); добридень; добридень; доброго здоров’я; доброго здоров’ячка* (два останніх можна віднести до першої групи).

3) Група привітань, що об’єднуються домінантою **привіт**: *привіт; дозвольте вас привітати; радий вас привітати; вітаю вас*.

Тема “Основні форми привітання в українській мові” є частиною важливої проблеми “Мова як засіб спілкування”, що межує з проблемою “Культура спілкування і мовленнєвий етикет”. Дана тема здається нам сьогодні надзвичайно актуальною, оскільки духовне відродження суспільства не може відбуватися без активної боротьби за культуру в усьому широкому її розумінні. А для того, щоб охарактеризувати своєрідність, національну специфіку системи українських привітальних формул, нам здається логічним і доречним порівняння цієї системи з системою привітальних формул англійської мови. Ми намагатимемося описати привітальні формули американського мовленнєвого етикету, використовуючи як матеріали досліджень науковців, так і результати власних спостережень.

Історично в США склалася етнічна система на англійській основі, тому, говорячи про систему англійських привітальних формул, ми маємо на увазі британо-американську систему комунікативної поведінки. В американському мовленнєвому етикеті формул привітання близько 40 (за нашими попередніми підрахунками на матеріалі словників, довідників). Це дещо менше, ніж в українській мові: *How do you do?; Good morning; Good afternoon; Good evening; Morning; Afternoon; Evening; Hello; Hi; Good day!; You are welcome; Howdy; Hello, there!; Give me five!; Hey, you* та інші.

Порівняємо ці привітання з “еквівалентами” в українській мові. Виявимо ступінь еквівалентності в кожному випадку і специфічні характеристики англійських привітань.

“*How do you do?*” – саме цим питанням-привітанням прийнято перекладати українське *Здрастуйте* англійською мовою. Хоча буквально *How do you do?* означає: “*Як поживаєте?*”, тобто у чисто семантичному аспекті це привітання містить запитання про життя, на відміну від українського *Здрастуйте* – побажання здоров’я.

Є привітання, які відображають часовий період. І в українському, і в англійському мовленнєвому етикеті є привітання, з якими прийнято звертатися до людини вранці, вдень і ввечері: “*Добрий ранок*” – *Good morning, Morning*; “*Добрий день*” – *Good afternoon, Afternoon*; “*Добрий вечір*” – *Good evening, Evening*.

Як і в українській мові, привітання *Good morning, Good afternoon* і *Good evening* є привітаннями нейтрального стилю, тобто можуть вживатися при звертанні до будь-якої людини без урахування її диференційних ознак. Проте, американські дослідники Р.Браун і М.Форд вказують, що, за їх спостереженнями, ці привітання використовуються у спілкуванні між малознайомими людьми, а також при звертанні людей, які нижчі за службовим статусом щодо інших, що ці привітання мають більш офіційний характер, ніж привітання *Hello, Hi*, і вживаються порівняно рідко [1, с. 271]. В українській мові привітання *Добрий день, Доброго ранку, Добрий вечір* використовуються дуже часто.

Формула *Привіт* англійською мовою перекладається як *Hello*, але цей переклад досить умовний. *Привіт* – стилістично знижена формула привітання й використовується у неформальній ситуації між досить добре знайомими людьми. Англійське ж *Hello* (вимовні варіанти *Hallo, Halloa*) є найбільш розповсюдженою і широко вживаною формою привітання нейтрально-побутового характеру. Це привітання менш офіційне, ніж *Good morning (afternoon, evening)*, і вживається як у неофіційній, так і в офіційній обстановці.

Виявляється, що привітання *Hi* – це скорочена форма *How do you do?* (“Як поживаєте?”). Цікаво, що в англо-українському словнику М.Л.Подвезько, М.І.Балла не вказується значення привітання, яке закладено у цьому слові. Проте у словнику Longman “Active Study Dictionary of English” привітання *Hi* фіксується [6, с. 256].

Hi у значенні привітання використовується порівняно недавно. Воно досить широко розповсюджене, особливо серед молоді. Це привітання використовується також у спілкуванні між людьми приблизно однакового віку, рівного соціального, суспільного положення, як знайомими, так і незнайомими.

В англійській і українській мовах привітальні формули існують у трьох стилях: стилістично підвищеному, нейтральному і стилістично зниженому. Не буде й прикрою помилкою, якщо ви замість слів просто кивнете головою, усміхнетесь або привітаєтесь легким поклоном, тобто обмежитесь невербальною формою. Складниками невербальної комунікації виступають жести, пози, міміка, зокрема вираз обличчя та контакт очей. Ці засоби комунікації вивчає паралінгвістика. Це досить нова мовознавча дисципліна, що займається вивченням факторів, які супроводжують мовне спілкування та які беруть участь у передачі інформації. Вона розвинулась у 50-ті роки ХХ ст. Коло питань, які обговорюються у межах паралінгвістики, охоплюють всі види кінесики (від жестів до пантоніми), усі види фонації (від мовлення до вокального мистецтва) і всі види спілкування за участі так званого ситуативного тексту.

Загалом дослідники виявили майже мільйон невербальних сигналів. Особливо дійовими з них є жести. Усі люди жестикулюють, роблячи це майже завжди підсвідомо. Жести, що виникають мимовільно, але піддаються контролю й керуванню, являють собою вияв людських думок, емоцій. У поєднанні зі словами жести стають надзвичайно промовистими, у свою чергу посилюючи емоційне звучання сказаного. Розуміння узгодженості жестів зі словами дає можливість точніше побачити позицію партнера, його реакцію на ваше повідомлення – схвалення чи ворожості, уважне сприймання чи нудьгу. Саме тому американський дослідник Поль Л.Сопер у книжці “Основи публічного виступу” [4] рекомендує дотримуватись таких правил, коли ви вдаєтесь до жестів під час спілкування: 1) жести мають бути мимовільними; 2) жестикуляція не повинна бути безперервною; 3) керуйте жестама; 4) урізноманітнюйте жестикуляцію; 5) жести мають відповідати своєму призначенню.

Назвемо деякі групи поз і жестів, що їх зафіксували й інтерпретували Д.Ньєренберг та Г.Калеро [3]. Вони виражають різні позиції в процесі спілкування і дають змогу навіть без спеціальної підготовки в галузі невербальної комунікації зрозуміти поведінку співрозмовника й відповідно коригувати власну, додержуючись норм етикету: 1) жести відкритості й ширості (розкриті руки); 2) жести захисту, оборонити (руки схрещені на грудях); 3) жести оцінки (рука біля щоби, нахилена голова та інші); 4) жести підозріливості й потайності (погляд у бік, потирання повіки та інші); 5) жести домінантності – підлеглості; 6) жести самоконтролю (руки заведені за спину); 7) “дзеркальні” жести.

За своєю роллю в комунікації виділяють дві групи жестів: I. Жести знакові, що поділяються на: 1) вказівні; 2) образотворчі; 3) жести-символи. II. Жести незнакові, що поділяють на: 1) ритмічні; 2) емоційні.

Існують й принципово інші засоби невербальної комунікації. Як от, мова свисту, музичних інструментів, вигуків.

Отже, невербальні засоби комунікації, як і вербальні, є невід'ємною частиною нашого життя. Вони доповнюють один одного, адже чи можемо ми, наприклад, розмовляти, не жестикулюючи? Напевне, ні (або це буде важко зробити). Спілкування стане ускладненим, бо міміка, інтонація та жестикуляція посилюють, доповнюють смисл мовлення та дають додаткову інформацію. Ще дві тисячі років тому Цицерон учив ораторів: “Усі рухи душі повинні супроводжуватися жестами, здатними пояснити справи душі і думки: жести кисті руки, пальців, усієї руки, простягнутої уперед, ноги, що вдарає об землю, особливо міміка очей; жести подібні до мови тіла, яку розуміють навіть дикуни та варвари”.

Література

1. Аршавская Е.А. Речевой этикет современных американцев США (на материале приветствий) / В сб.: Национально-культурная специфика речевого поведения. – М.: Наука, 1977. – С. 268 – 277.
2. Корніяка О.М. Мистецтво гречності. – К.: “Либідь”, 1995. – 82с.
3. Ньєренберг Д.Н., Калеро Г.Х. Учитесь читать человека как книгу // ЭКО. 1987.
4. Сопер П.Л. Основи публічного виступу.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. – Т.2. – К.: Рад. шк., 1976.
6. Longman “Active study dictionary of English”. – М.: Русский язык, 1988. – 712 с.

Жовнерик Р.М.

*Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник – д. філол. н., проф. Зернова В.К.*

Структура словарних статей у Словотворчому етимологічному німецько-російському навчальному словнику

У статті описано принципи відображення словотворчої структури твірних основ (ТО) та похідних основ (ПО) технічних термінів сучасної німецької мови та словотворчих елементів (СЕ) похідних та складних основ слів. Словник укладено за нетрадиційним принципом, у результаті чого виявилось можливим представити словотворчу структуру кожного слова, виділити у словникових статтях (СС) заголовкові твірні основи (ЗТО), від яких утворюються ряди термінів, репрезентувати словотворчі елементи (СЕ), що беруть участь у творенні похідних слів та термінів, показати організацію слів та термінів за ТО та СЕ у словарній статті гнізда. У словнику широко представлена етимологія ТО та СЕ, наприклад:

S Boden m-s, = u Böden

Boden m-s, =

- , dicht(er)
- , durch//fror/en(er)
- , ein//ge/preß/t(er)
- , ge/wachs/en(er)
- , körn//ig(er)
- , leicht(er)
- , locker(er)
- , rollig(er), kies//ig(er)
- , rutsch//end(er)
- , sumpf//ig(er)
- , ton//halt/ig(er)
- , trocken(er)
- , un//gleich/förm ig (er)
- , wasser//un/durch läss ig (er)
- , weich(er)

Boden//ab trag m-(e)s,.. träge

//aus hub m-(e)s, -e

//auf, schließ/ung =, -en

//auf trag m- e s,.. träge

//aus wurf m – e s,.. auswürf

//be lag m – e s,.. beläge

//druck m- e s,

//misch/er m-s, =

Boden//platte f =, -n

, eben e

Boden//stein m –e s, -e

Boden m

1. земля, ґрунт. 2. підлога.

- щільний ґрунт
- промерзлий ґрунт
- впресований г.
- природний г.
- зернистий г.
- легкий г.
- рихлий г.
- гравійний г.
- сповзаючий г.
- заболочений г.
- глинястий г.
- сухий г.
- неоднорідний г.
- водостійкий г.
- м'який г.
- зріз ґрунту
- розробка г.
- підготовка будівельного майданчика до будівлі
- насип
- викидання г. після вибуху
- покриття підлоги
- тиск на г.
- ґрунтозмішувач
- фундаментна плитка
- плоска підлога
- донний брус
- ґрунт
- дрібнозернистий г.